

Kishangarh Sanat Okulu *Kishangarh School of Arts*

Serkan PEKGÖZ
Sanat Tarihi Uzmanı
zamanzede@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1670-8412>

Makale Başvuru Tarihi: 07.06.2024
Makale Kabul Tarihi : 30.06.2024
Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Kishangarh sanat okulu Kishan Singh'in başlattığı ve onun soyundan gelen Savant Singh ile başlamaktadır. Savant Singh'in Nagari Das mahlasıyla yazdığı şiirler yorumlanarak, bu okulun en meşhur nakkaşı Nihal Chand tarafından resmedilmiştir. Kishangarh Minyatür sanatının arka planında ise Hinduizmin bir mezhebi olan Vaishnava inancı bulunmaktadır. Bu mezhep, Krishna'ya olan bağlılık ve ibadet üzerine kuruludur. Kishangarh, Rajput ekolünden izler taşıırken, Babür etkilerini de yansıtmaktadır. Figürlerdeki kuklavâri duruş, mestâne gözler ve yüz hatlarındaki uzatmalar Kishangarh'ın en belirgin özellikleridir. Bu makalede Dickinson ve Khandalavala'nın Kishangarh Painting eserindeki bazı minyatürler değerlendirilmektedir. Sanatın temaları genellikle Savant Singh'in Bani Thani'ye olan aşk hikayeleri etrafında şekillenir. Kishangarh sanatçıları, minyatürlerinde detaylı kompozisyonlar ve estetik çizimlerle dikkat çekmiştir. Bu makalede, Kishangarh okulu minyatürlerinin tarihi, kültürel bağlamı ve sanatsal özellikleri ele alınarak, sanat tarihine katkıları incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kishangarh Minyatür Sanatı, Savant Singh, Nihal Chand, Vaishnava İnancı, Bani Thani*

ABSTRACT

The Kishangarh school of art was initiated by Kishan Singh and was further developed by his descendant, Savant Singh. The poems written by Savant Singh under the pen name Nagari Das were interpreted and illustrated by the most famous painter of this school, Nihal Chand. The backdrop of Kishangarh Miniature art is the Vaishnava faith, a sect of Hinduism centered around devotion and worship of Krishna. Kishangarh reflects traces of the Rajput school while also exhibiting Mughal influences. The most distinctive features of Kishangarh are the puppet-like stances, dreamy eyes, and elongated facial features. This article evaluates some miniatures from Dickinson and Khandalavala's work, "Kishangarh Painting." The themes of the art often revolve around the love stories of Savant Singh and Bani Thani. Kishangarh artists are noted for their detailed compositions and aesthetic drawings in their miniatures. This article examines the history, cultural context, and artistic characteristics of Kishangarh school miniatures, highlighting their contributions to art history.

Keywords: Kishangarh Miniature Art, Savant Singh, Nihal Chand, Vaishnava Faith, Bani Thani

1.GİRİŞ

Hindistan Resim Sanatı

Hindistan yarımadası başlı başına bir dünyadır ve onun sakinleri, aslında tamamen farklıdır. Doğanın bir gücü olarak dış dünyayla bağlantısı tamamen kesilmiş, bu da ona bağımsız hareket etme kabiliyeti vermiştir.

Bugün Hindistan, kuzeyde Pencab'dan Sind-Ganj nehirleri arasındaki bölgelerde Arî, yukarı ve orta Ganj'dan güneydeki uç nokta olan Madura'ya kadar yerli halk Dravid ve doğuda Bengal'den Munda'ya kadar Hind-i Çinlidir. Sonra gelen Yadavalar ise Kuzey Hindistan'ın orta kesimlerine

doğru yayılmıştır.¹ Etnolojik araştırmalar ve Hindu destanları Indo-Aryan tipini, uzun, açık tenli, uzun kafalı, çıkık burunlu, geniş omuzlu, uzun kollu, ince belli, uzun bacaklı olarak tanımlamaktadır. Günümüzde bu özellikteki insanlara Kařmir, Penjap, Rajputana'da rastlanır.² Bu morfolojik özellikler minyatür sanatında da görölmektedir.

Hindistan'ın dinleri bol miktarda Totemist ve Animist kalıntıların karışımı ile; bazen Tektanrıçılığa bazen de koyu bir Ateizme doğru yönelen bir Politeist anlayışla karşımıza çıkar.³ Hinduizm, dört ana mezhebe sahiptir. Bunlar Vaishnavism, Shaivism, Shaktism ve Smartism'dir.⁴ Vaishnavism ana hatlarıyla: Tanrı Viřnu'yu en yüce Tanrı olarak görür. Vishnu'nun avatarı olan Kriřna'ya ibadet ederler. En önemli amaç Tanrı sevgisi ve Tanrı'ya ibadet etmektir (*Bhakti, devoción*)⁵. Hindistan'da Prehistorik ve Vedik devirlere ait resim sanatı hakkında bilgi edinebileceğimiz çok az kaynak mevcuttur. Bunların en önemlileri Orta Hindistan'da bulunan Ajanta⁶ ve Ellora⁷ mağaralarındadır. M.Ö. III.-IV. Yy. tarihlendirilen Pali Budizmine ait "Vinaya Pitaka" adlı eserde Vedik devir edebiyatında resim sanatının bir hayli gelişmiş olduğu görölmektedir. Hint resim sanatının en parlak devri ise M.S. ilk yıllara rastlar. Bu sanat Budist resim sanatıdır. Gupta devrinde ise resim sanatı diğer sanat dalları gibi üst seviyeye çıkmıştır.⁸ Ajanta resimleri hareket ve ifade bakımından Çin ve Orta Asya resimlerini andırır. Ayrıca bu duvar resimlerinin Pompei'den çıkan freskolarla da benzeyen noktaları vardır⁹.

Hindistan'ın ilk yerlileri olan Dravidler ile kuzeyden gelen kavimlerin birbirleriyle olan karşılıklı kültür ve sanat etkileşimleri sonucu Hindistan'a özgü bir sanat teşekkül etmiştir. Bunun üzerine VII. ve VIII. Yy.dan başlayan Türklerin kuzeyden göçleri. X. yy. sonlarına doğru görölen müslüman etkisi ve sanatın her alanında etkisini hissettiren Babür etkisi, son olarak da 19. Yy. ortalarında görölen İngiliz etkisi, başlıca Hindistan'ın kültürünü, dolayısıyla sanatını etkilemiştir. Bir hikayede şöyle anlatılmaktadır: Kral, oğlu öldükten sonra acılar içindedir ve bir teselli aramaktadır. Yüce

¹ Cönce, S., "Gazneli Mahmut Dönemine Kadar Hindistan'da Türk Varlığı", **Erdem Dergisi**, Ankara, 1997, C:9, S:27, s.981.

² Havell, E.B., **Aryan Rule In India**, London, 1918, s.32.

³ Challege, F., **Dinler Tarihi**, İstanbul, 1960, s.47

⁴ Ayrıntılı bilgi için Bkz. <https://www.himalayanacademy.com/readlearn/basics/four-sects>, 09.01.2019.

⁵ Srinivasan, A.V., **Hinduism for Dummies**, 2011, 4. Bölüm

⁶ Yaklaşık 200 yıl önce İngiliz süvari subaylarının avlanmak için götüröldükleri Waghora Nehri yakınlarında fark edilmiştir. Ajanta mağaraları, kayalıklara oyulmuş 29 mağaradan oluşmaktadır. Bunlardan 4'ü Budistlerin tapınma mekanı, geri kalanlarıysa manastırlardır. Uzmanlar en eski mağaraları M.Ö. 2. Yy., en sonuncusunu ise M.S. 1500'lere tarihlendirmektedirler. https://en.wikipedia.org/wiki/Ajanta_Caves, 09.01.2019

⁷ Ajanta mağaralarına yakın mevkidedir. 34 adet mağaradan oluşmaktadır. Bunlar 12'si Budizm, 17'si Hinduizm ve 4'ü de Jainizme ait olan mağaralardır. Ana mabede ise Kaysala denmektedir.

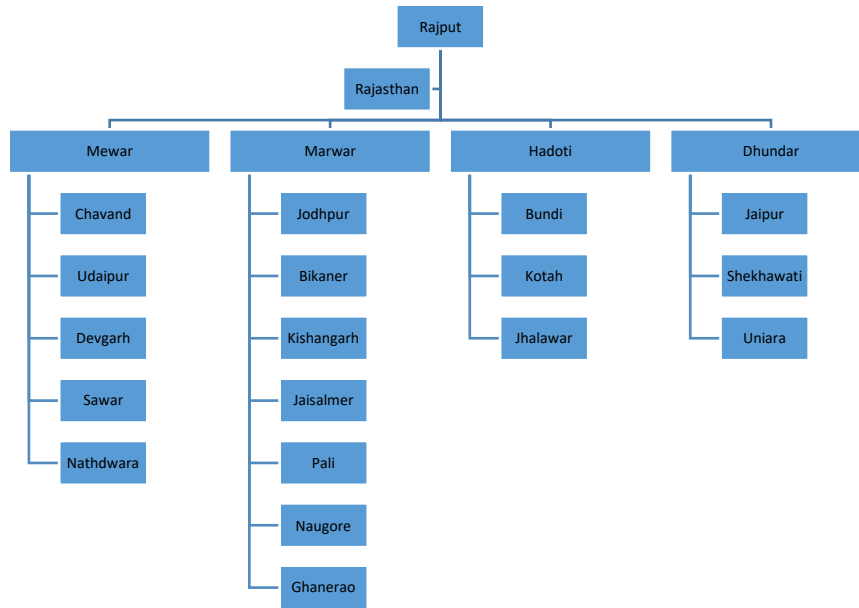
⁸ Çağdaş, K., **Hint Eski Çağ Kültür Tarihine Giriş**, Ankara, 1974, s.64

⁹ Malik, A., "Hindistan'da Türk Sanatı", **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Ankara, 1935, Cilt:5, Sayı:28, s.382

Tanrı gencin portresini alır ve ona hayat verir, böylece genç hayata döner.¹⁰ Bu hikayede olduğu gibi prana¹¹ veya hayati enerjinin resme yansıdığı kabul edilmekte ve kutsiyet atfedilmektedir.

Hint sanatı dini ve ananevî sanatlar üzerine kurulmuştur. Hristiyan sanatında olduğu gibi burada da din ve resim birbirinin yardımcısı olmuştur. Ancak Türkler Hindistan'a yayıldıktan sonra resim, dinî olmaktan ziyade dünyevî bir hususiyet almıştır.¹²

Genel itibariyle her çağda hükümdarlara özgü sanat, tek bir kültüre bağlı değildir. Hindistan'da Gerek Sasani imparatorluğunun etkisi, gerek Helenistik etkilerle bunları görebilmekteyiz. Aynı şekilde İslam Sanatının etkisini de görebilmekteyiz. İslam Sanatının etkisi, ne zaman eski bir sanat geleneğiyle karşı karşıya gelse, bilinçli olarak daha önce var olan formları ayıklayıp, arıtarak bünyesine katmış, islam, sanatını bu şekilde vücuda getirmiştir. Bu ayıklama ve arıtmayı on ikinci yüzyıldan sonra Hindistan'da da görmekteyiz.¹³ Farklı bölgelerin sanatçıları yerel şartlara uygun olarak resim yapmaları, farklı karakterde resimlerin ortaya çıkmasına ve o bölgenin ismiyle anılmasına yol açmıştır.¹⁴ Gandhara, Babür, Pahari, Rajput, Dekkan bunlar arasındadır. Kishangarh okulu ise Rajput Ekolünün alt okuludur.

Rajput Ekolünün Kolları

¹⁰ Payero, H.J.F., La Miniatura India En España”, **Universidad Compustelense De Madrid Facultad de Geografia e Historia Departamento de Historia del Arte III Tesis Doctoral**, 1995, s.256

¹¹ Evrende olan tüm enerjilerin toplamı, kozmik enerjidir. Yoga ritüelinde “Pranayama” nefes kontrolü olarak geçmektedir. Bkz. Yogani, **Respiración Espinal Pranayama**, 2012.

¹² Malik, A., “Hindistan’da Türk Sanatı”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt:5, Sayı:28, 1935, s.381

¹³ Grabar, O., **İslam Sanatının Oluşumu**, İstanbul, 2010, s.10, 36, 190

¹⁴ Neeraj, J., **Splendor Of Rajasthani Painting**, Noida, 1991, s.12

Kishangarh Sanat Okulu

1699 yılında doğan Savant Singh, edebiyat ve sanat eğitimi aldı. Nagari Das mahlasıyla Krishna'ya övgü dolu şiirler yazdı. Fakat daha sonra Krishna adını bir kenara koyarak, avam arasındaki güzel bir bayanın ismi olan Bani Thani'ye şiirlerini atfetmeye başladı. Bani Thani'nin, Raja Sawant Singh'in annesinin sarayında hizmetçi olduğu düşünülmektedir.¹⁵

1756'da Kishangarh'a tekrar dönen ve ikinci kez tahta geçen Sawant Singh, veliaht bulunduğu sırada Nihal Chand ile iş birliği yaparak Kishangarh okulunun tanınır hâle gelmesini sağladı. Kishangarh okulunun minyatürleri genellikle onun aşk maceralarını konu alan sahneler taşır.¹⁶

Kishangarh rajaları, XVII. Yy kadar Babürlülerle ittifaklarını yakın tuttular ve Babür devletinin seferlerine katıldılar. Kishangarh sanatçıları ağırlıklı olarak XII. Yy sonları ve XVIII. Yy ortalarındaki Babür üslubunu benimsemişlerdir. Bu sebeple ortaya konan minyatürler Babür etkileriyle doludur. Derin perspektif, tabiat manzarası içerisine yerleştirilmiş ince yapılı figürler, geniş kompozisyonlar içerisinde ayrıntılı tasvirler, detaylardaki ayrıntılar, zengin renk aralığı ve saf-ince bir çizime sahip olması sıralanabilir. Sanatçılar da muhtemelen Bikaner'deki Babür ilhamından etkilendiler.¹⁷ Aynı zamanda Dekkan üslubundan da etkilendikleri görülmektedir.¹⁸ Kishangarh sanat okulu XVIII. Asrın ikinci çeyreğinde nev-i şahsına münhasır üslubunu sergilemeye başlamıştır.¹⁹

1730'dan 1780'e kadar yaygın bir şekilde kabul görerek, elli yıl gibi kısa bir sürede Kishangarh okulunun ana karakteristiği şekillendi. Nakkaşların bir kaçının isimleri bilinmektedir. Ancak Kishangarh okulunun en tanınan nakkaşı Nihal Chand'dır²⁰. Krishna ve Radha anlatıları üzerine çalışan Bhawani Das²¹, Amar Chand ve Soorat Ram gibi sanatçıların da Kishangarh sanat ekolünün oluşmasında katkı sağladıkları bilinmektedir.²²

Savant Singh ile Bani Thani arasındaki aşkın, Krishna ile Radha arasındaki aşka benzetilerek²³ Savant Singh ve Nihal Chand'ın işbirliğiyle meydana gelen oluşum Kishangarh sanatında, özellikle

¹⁵ Chanda, G., "Bani-Thani Depiction of Radha as The Epitome of Indian Beauty in The Kishangarh Miniature Painting", **An International Journal**, Cilt:14, s.96

¹⁶ Chanda, G., **a.g.e**, s.96

¹⁷ Lerner, M., **The Flame And The Lotus: Indian And Southeast Asian Art Form The Kronos Collections**, New York, 1985, s.180

¹⁸ Welch, S. C., **India: Art And Culture**, 1300-1900, New York, 1986, s.370

¹⁹ Lerner, M **a.g.e**, s.180

²⁰ Lerner, M., **a.g.e**, s.180

²¹ <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/454619>, 02.01.19. Bhawani Das önceleri Babür nakkaşlığı yapmış daha sonra Kishangarh okulunda çalışmıştır. Metropolitan müzesindeki çalışması da bunu kanıtlar niteliktedir.

²² Chanda, G., **a.g.e**, s.96

²³ Lerner, M., **a.g.e**, s.180

yüz hatlarında bir gelişme sağladı. Gözler içeri çekildi, yukarı kıvrımlı saçlar, göz kapağının ağır bir ifadeyle düşük olarak verilmesi, kaşların oldukça ince işlenmesi, ince ve nazik dudaklar, keskin bir çene, içe çökük bir alın, sivri burun gibi unsurlar Krishna ve Radha'nın tasvir edilmesinde kullanılan özelliklerdir, fakat diğer figürlerde de bu özellikler tatbik edilmiştir.²⁴ Nihal Chand'ın minyatürlerinde tam manasıyla Savant Singh'in mısraları görünmektedir.²⁵

1898'e kadar Kishangarh okuluna mâl edilen herhangi bir bulgu bulunmazken, Eric Dickinson, Radha ve Krishna için yapılan tasvirlerin özel, yeni bir üsluba sahip olduğunu ve Savant Singh'in kahramanlıklarının saray tarihçileri tarafından anlatılması ve minyatürlenmesinin Kishangarh bölgesine has bir gelenek arz ettiğini tespit edilmesiyle ortaya çıkarılıyor.²⁶ Dickinson arkadaşı Khandalawala ile beraber minyatürler arasından orijinal on altı minyatürü tespit ediyorlar.²⁷

“Sadece mutlak bir bağlılık (bhakti) Tanrı'nın bağışlayacağı yola çıkarılabilir”. Vaishnavism inancının özünü teşkil eden bu ifade, Kishangarh ekolünün misyonunu teşkil etmektedir. Sessiz bir ormanda veya mermerden yapılmış saray içerisinde, suda salınan bir kayıkta, mistik hislerle gezinen ve sahnede aşık ve maşuğun bulunduğu alegoriyle dolu minyatürlerdir Kishangarh'ın konusu. Kishangarh minyatürleri, kadınsı etkenleri vurgulayarak, naif ve nâzenin güzelliği yücelterek, bunları sahip olduğu sanat anlayışında aks ettirmektedir²⁸. Kishangarh minyatürleri, maddi olarak, Babür sanatına teknik ve yenilik olarak çok şey borçluyken, manevi yönden ise Vaihnava'nın mütevazî, güçlü, ideal bir yaşama hayatını özümsemesine borçlu olduğunu söyleyebiliriz.

Dickinson ve Khandalavala'nın Kishangarh Painting²⁹ eserinden seçtiğimiz örneklerle Kishangarh minyatürlerini inceleyelim:

Radha³⁰ (Bani-Thani)

Radha'nın portresinin verildiği bu minyatürde Radha turuncu renkte bir *choli* giymiş ve başını *dupatta* ile örtmüştür. Uygur minyatürlerinde alışık olduğumuz saçın kıvrımlı olarak verilmesi burada da görülmektedir. Çenenin ve burnun sivri, kaşların kavisli, dudakların ince, göz ayasının büyük ve göz kapaklarının düşük olarak verilmesi yüz tipinde mahmur bir bakışın yerleşmesini sağlamıştır. Bu şekilde tasvir etme aynı zamanda Kishangarh'ın insan figürlerinin gösterdiği genel üslubudur. Mücevherat yönünden de gayet süslü olan Radha, incilerle süslü *sarpechi*, güneşe

²⁴ Lerner, M., a.g.e, s.180

²⁵ Barrett, D., “Kishangarh Painting” *The Burlington Magazine*, C:103, S:703, s.440

²⁶ Dickinson, E., Khandalavala, K., **Kishangarh Painting**, Lalit Kala Akademi, India, 1959, s.7

²⁷ Barrett, D., a.g.e, s.440

²⁸ Dickinson, E., Khandalavala, K., a.g.e, s.18

²⁹ Dickinson, E., Khandalavala, K., **Kishangarh Painting**, Lalit Kala Akademi, India, 1959

³⁰ <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/72752>, 02.01.2019. Radha, “The Beloved of Krishna” ismiyle kayıtlı olan minyatür, bu minyatürün primitif bir örneğini sergilemekle beraber Kishangarh okulunun ürünüdür.

benzeyen *jhumkası*, kırmızı ve beyaz taşlarıyla renk almasıyla oluşan *nathi*, helezonik dizilişle *linga padakka muthu malaisi*, iki inci dizisi arasında verilmiş her iki bileğinde de bulunan *kadaları*, dikdörtgen kesimli yakut dizileriyle süslü *vankisi*yle arz-ı endam etmektedir.

Daha önceki minyatürlerde görmeye alışık olduğumuz gibi kınalı elleriyle, *dupattanın* kenarından bir eliyle naif bir şekilde tutarken, göğüs hizasına taşıdığı diğer elinde ise kırmızı nilüfer çiçeği *padma* tutmaktadır. Bu minyatür nakkaşı için net bir ibare görünmemesine rağmen, minyatürün taşıdığı üslubun büyük ölçüde Nihal Chand'a ait olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Bu minyatür, Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa eserine nispetle, Hindistan'ın Mona Lisa'sı olarak anılmaktadır.³¹ Ayrıca Kishangarh'ın da en tanınmış minyatürüdür. Minyatürün arka planındaki etkilerin özellikle Mısır ve Girit Uygarlığının izlerinin görüldüğünü belirten Khandalavala ve Dickonson Akhenaton'un izlerini öne çıkarmaktadırlar.³² Athenaton'u, Ahmed Osman 1987 yılındaki çalışmasında³³ babası Yuya'yı Eski Ahit ve Kur'an'da ismi geçen Yusuf Peygamber'e (Joseph) benzetmektedir. Yusuf Peygamberin ideal güzelliğin temsilcisi olduğu ve Bani-Thani formunda resmedilen Radha'nın da ideal güzelliğin yakalanması boyutunda deformasyona gidecek kadar idealize edilmesi nispeten örtüşmektedir.

³¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Bani_Thani, 09.01.2019

³² Dickinson, E., Khandalavala, K., a.g.e, s.26

³³ Osman, A., **Stranger in the Valley of the Kings: Solving the Mystery of an Ancient Egyptian Mummy**, 1987, San Francisco

Dipavalika³⁴ - Işık Festivali

Radha (Bani-Thani) Minyatürü

³⁴ *Divali, Diwali, Deepavali, Deepawali*, Işık festivali olarak Hindistanda *Asvina* ayından *Kartika* ayına geçerken beş gün boyunca kutlanmaktadır. Evde, yerel sanatları olan *Rangoli*'nin (örgü paspas) etrafını mumlarla süsleyerek, dışarda ise şehirleri aydınlatarak, Hinduizm, Jainizm, Sihizm gibi çeşitli dinlere mensup kişilerce kutlanan milli bayramdır.

Minyatür, siyah arka plan üzerine, ağırlıklı olarak altın rengi kullanılarak meydana getirilmiştir. Minyatürün ortasına kare formunda bir havuz yerleştirilmiş, havuzun üzerine de altın işlemeli bir köşk yer almaktadır. Köşk dört ince direk taşınmaktadır. Köşkün altında ise, yüksek tutulmuş ve değerli taşlarla süslenmiş koltuğunda Krishna oturmaktadır. Krishna'nın önünde yine değerli taşlarla süslü kandiller bulunmaktadır. Havuzun sağında ve solunda bulunan, Nihal Chand'ın farklı arayışının ürünü olan mozaik sanatını hatırlatan saray tasvirleri ve onların da üzerinde ikişer kandil bulunmaktadır. Havuzun alt bölümünde ise birbirine eşit mesafelerde yerleştirilmiş, beyaz renkli üç teras yer almakta, bunlardan ortadaki hariç diğerlerinde kırmızı köşkler bulunmaktadır. Ortadaki teras da *Diwali* bayramını bütün coşkuluğuyla kutlayan Radha raks etmekte, diğer terastaki sazende ve hanendeler kendisine altın ağaç yaprakları serpmektedirler. Havuzun üst tarafında da terasta aynı seramoni tekrarlanmaktadır. Kırmızı gövdeye sahip ağaçların yaprakları altın sarısı şeklinde ve ağaçlar havuzun etrafını sardığı gibi, daha gerilerde de tek sıra halinde verilmektedir.

1730 - 1750'lerde Hindistan sanatının artık düşüşe geçtiği görülmektedir, ancak bu minyatür Vaishnava rönesansının en azından düşerken durduğu anı yansıtmaktadır.³⁵

Bu eser Los Angeles Country Museum of Art'da bulunan Krihna ve Radha Bayramda havai fişek gösterisinde³⁶ eğlendiğini gösteren minyatürle aynı anlatıma sahiptir. Kullanılan malzeme olarak makalemizde yer alan *Dipavalika* kadar değerli olmasa da, mimari unsurlardaki ince işçilik ve alışık olduğumuz figür uygulamaları olarak yine hakkında söz edilmesi gereken bir minyatürdür.

Hindistan ulusal müzesinde yer alan Kartika ayında³⁷ "Prenses havai fişeklerle eğleniyor"³⁸ adlı minyatüründe de aynı konu işlenmektedir.

³⁵ Dickinson, E., Khandalavala, K., **a.g.e.**, s.40

³⁶ <http://collections.lacma.org/node/198518>, 02.01.2019

³⁷ Müslümanlarda Ramazan ayı gibi Hindularda da *Kartika* ayı kutsîdir. Her sabah ayinler ve akşamlarında ise felsefi sohbetlere iştirak edilir. Vrindavan gibi kutsî yerler ziyaret edilerek bhakti-yoga yapılmaktadır.

³⁸ <https://www.google.com/culturalinstitute/asset-viewer/princess-enjoying-a-sparkler-in-the-month-of-kartika/dQHqgbGB5TDfSw?projectId=art-project>, 02.01.2019

Rukmini³⁹ - Harana

Altın sarısı bir renkte, tam bir kutlama havasını yansıtmaktadır. Üç katlı sarayın üçüncü katında *Dipavalika* minyatürünü anımsatır şekilde hizmetliler çiçek yaprakları atmakta, ikinci katın terasında ise Radha, baldeken bir köşk içerisinde verilmektedir. Radha'nın etrafı ise haremdeki

³⁹ Rukmani, Rukmini. Krishna'nın ilk ve önemli eşidir. Krishna Rukmani'yi Shishupala/Sisupala'nın elinden kurtarmış ve Rukmani'nin isteği üzerine evlenmiştir.

sâzende ve eşlikçileri tarafından kuşatılmıştır. Sarayın hemen karşısında da yine saraya ait olabilecek bir yapı verilmiş ve aynı seramoni burada da tatbik edilmiştir. Yapılar arasından çeşitli ağaçlar seçilirken, onların da gerisinde uzanan, köşelerinde Hindistan mimarisine özgü kuleleriyle, gayet şeddâdi bir yapı bulunmaktadır.

Merkeze yerleştirilmiş olan Krishna'nın atı, alışık olmadığımız şekilde Marwar üslubunda işlenmiştir.⁴⁰ Atın ön göğüs ve kalça kısmından aşağıya bacaklarına doğru kınalandığı görülmektedir. Atın sırt örtüsü (blanket) ise sağrılarında ön göğsüne kadar atın vücut/taşıyıcı kısmını örterken, beyaz renkli ve uçlarının çiçek desenleriyle süslü olarak verilmesi atın tören için iyi hazırlandığının bir göstergesidir. Yine atın kaval kemeğine yerleştirilen halhal ve kuyruğunun kınalanması da bu sebeptir. Katalan cinsine benzeyen atın cidago yüksekliği ve boynunda kısmen morfolojik bir bozukluk göze çarparken, Krishna'nın oturma konumu ve üzengi tutuş biçiminde de bu görülmektedir. Kishangarh üslubunda yapılmış olan diğer bir minyatürde de bu tip bir uygulamaya gidilmiştir⁴¹. Los Angeles Country Museum of Art'da yer alan bu minyatür Kishangarh'ın renkliliğini yansıttığı, aynı zamanda Savant Singh'i resmetmektedir. Minyatürde yer alan at, insan figüründen büyük çizilmiş, olmasına rağmen, atın o kendine has soylu duruşu gayet başarılı bir biçimde verilmiştir. Atlara ait olan tırıs yürüme şeklini bu minyatürde nakkaş çok başarılı bir şekilde sergileyebilmiştir. Makalemizde yer alan minyatürde kahramanlık öyküsünün konu edilmesinden kaynaklı, Krishna'nın yanında bu sefer *gopi*'ler⁴² değil *golpa*'lar⁴³ bulunmaktadır. Golpaların ise her birinin sahip olduğu yüz hattı ve ifadeleri oldukça gerçekçi bir üslupla verilmiştir. Sağ tarafta bulunan ve grup halinde verilmiş olan askerlerin ise bir kısmının tam olarak renklendirilmediği görülmektedir. Zemini kaplayan yeşil renk atılan çiçek yapraklarıyla kaplanmıştır. Kahramanlığının nişânesi olarak Krishna, Radha'nın ellerinden beyaz bir gırlant almaktadır.

⁴⁰ Dickinson, E., Khandalavala, K., **a.g.e.**, s.50

⁴¹ <http://collections.lacma.org/node/247439>, 02.01.2019.

⁴² “Gopala” kelime olarak çoban anlamını karşılarken, Vaishnavism'in kutsî metinleri Bhagavata Purana gibi puranik literatürde Krishna'ya koşulsuz bağlı (Bhakti) olan kızlar grubudur.

⁴³ Gopilerin erkek olanlarıdır.

Rukmini - Harana Minyatürü

Sanjhi Lila⁴⁴

Kare forma sahip olan bu minyatür, çit ile çevrili bahçe içerisindeki figürleri konu edinmektedir. Bahçe eşit olmayan bir şekilde ikiye bölünmüş ve sol kısım da kendi içinde aynı desenin tekrarlanmasıyla oluşan on iki bölüme sahipken, sağ tarafta tek bir desinle figürler çerçeve içerisinde alınmıştır.

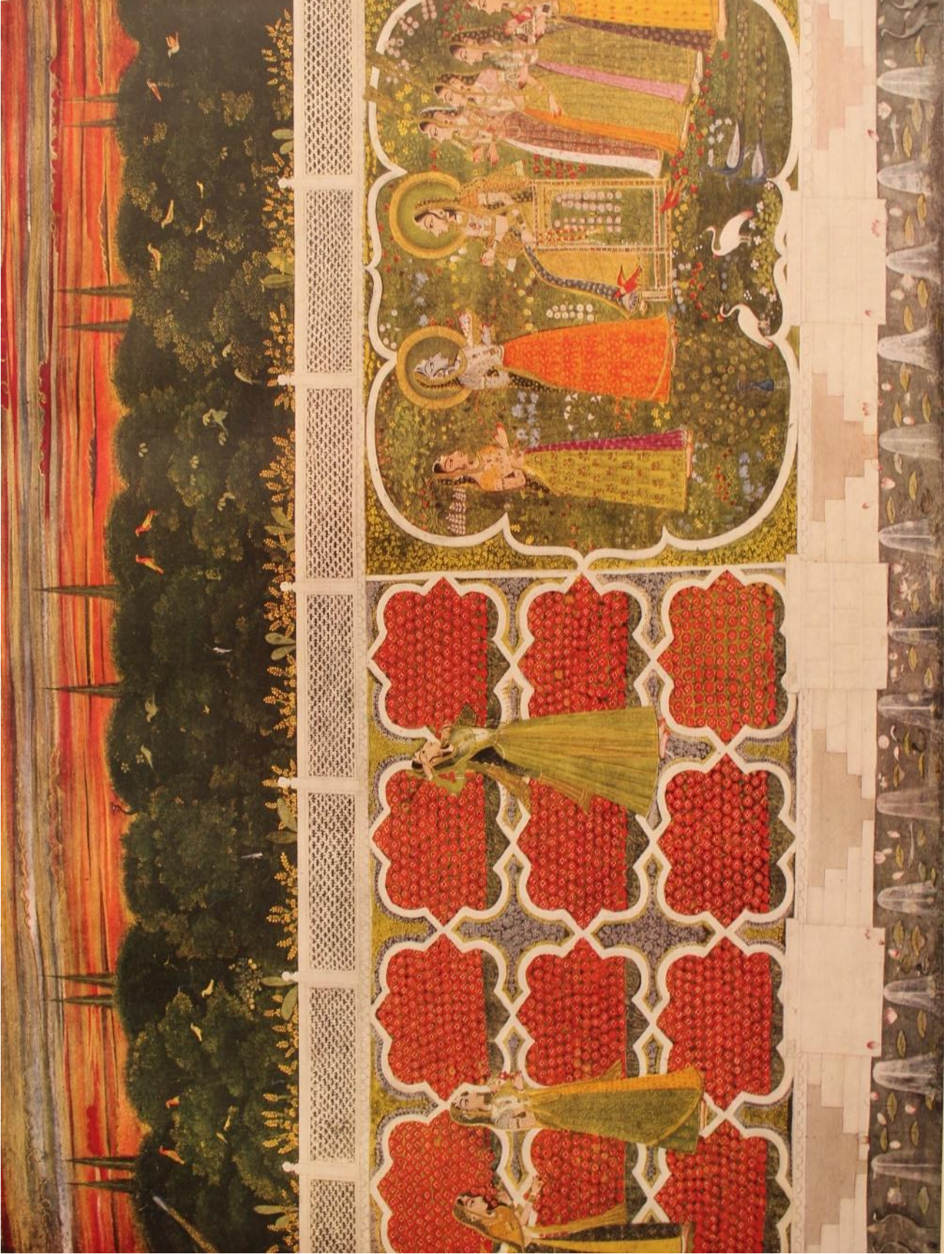
⁴⁴ Sanjhi, Rajasthan'da bekar kızlar tarafından kutlanan bir festival, eğlencedir. Beş gün kadar devam eder, Lila ise hareket, dans, oynamak gibi kavramları karşılamaktadır. Sanjhi, Vaishnava teolojisinin izleridir ve Radha tarafından Krishna'nın varlığını ortaya çıkarmak için yapılmaktadır. Sanjhi, kağıt oyma sanatını da ifade etmektedir.

Bahçenin alt kısmında farklı renkli taşlar kullanılarak desen verilmiş ve resme hareket kazandırılmıştır. Bu kısmın hemen altında ise on üç fiskiyeye sahip bir havuz yer almaktadır. Bahçenin hiç bir zerresi boş kalmayacak derecede çiçeklerle süslenirken, havuzun üzerini de nilüfer yaprakları kaplamaktadır. Bu bir *Sanjhi* kutlamasıdır ve bahçenin sol kısmındaki figürlerden birisi tambur çalarken, her iki kısımdaki figürler bu seremoniye katılmaktadırlar.

Krishna burada kadın kıyafeti giymiş ve genç kızlara ait olan bu kutlamaya katılmıştır. Krishna'nın ve Radha'nın bu şekilde kılık değiştirmesine *Hava Lila*⁴⁵ minyatüründe de rastlanmaktadır, ancak Kishangarh nakkaşlarının daha önce sergilemediği bir özellik olan Radha'nında hâle ile resmedilmesi bu minyatürü farklı kılmaktadır.

Krishna elinde altın bir tas tutmakta ve Radha gayet yüksek bir taht üzerinde oturmaktadır. Tahtın hemen aşağısında ise bir çift tavuskuşu, bir çift muhabbetkuşu, bir çift turna durmakta bunların bir çift olarak verilmesi Radha ve Krishna'nın aşklarına gönderme yapmaktadır. Yine bu kuş çiftlerini bahçenin hemen arkasında gayet sık olduğu görülen ormandaki ağaçlarda görmekteyiz. Gökyüzünü ise güneşin kızıla çalan rengi kaplanmakta ve diğer minyatürlerdekinden daha gerçekçi bir üslup bulutlara yansımaktadır.

⁴⁵ <http://www.mfa.org/collections/object/lila-hava-149254> , 02.01.2019

Sanjhi Lila Minyatürü

SONUÇ

Kishangarh, Marwar ekolünün bir koludur. Eric Dickinson ve Karl Khandalavala'nın yapmış oldukları çalışma, hem okulu ortaya koyma bakımından hem de yayınlanan ilk eserdir. Makelemizde bu eserde yer alan bazı minyatürleri mimari, figürler ve genel kompozisyon şeklinde tanımlamaya çalıştık.

Hint kültürünün kendine has renkliliğini minyatürün renklerine de aktarabilen Hint minyatürleri, Babür dönemiyle de minyatür anlayışını zirveye taşımıştır. Kishangarh, Rajput ekolünün izlerini taşıdığı gibi, yer yer sahip olduğu özellikleriyle Babür ekolünde izlerini yansıtmaktadır. Figürlerdeki kuklavâri duruş ve yüz hatlarındaki uzatmalar en belirgin özelliklerini teşkil etmektedir.

Vedik devir edebiyatında resim sanatının bir hayli gelişmiş olduğunu, Hint resim sanatının en parlak devrinin ise milattan sonraki ilk yıllardır. Hristiyanlıkta olduğu okuma yazma bilmeyen halka dini vecibelerini öğretmenin bir yolu olarak kullanılan resim sanatı, Constantinus Magnus'un hristiyanlığı sahiplenerek devlet dini haline getirip onu nasıl yükseltmişse, Constantinus'dan önce Gupta Hanedanı olan Aşoka da, Budizm'i sahiplenmiştir ve bu devirde resim sanatı diğer sanat dalları gibi üst seviyeye ulaşmıştır.

İslamiyet'de yer alan iman esasıyla açıklayabileceğimiz *bhakti* inancı, Tanrı sevgisi, O'nu bilme O'na ibadet şeklindedir. *Bhakti*'nin bir kolu olan *Pushti Marga*, Vallabha Acharya tarafından Tanrı Krishna ön plana çıkarılarak *bhaktiye* yönelmektedir. Kishangarh'ın ön plana çıkardığı üslup ise bu hareketin sanatî boyutudur. Teknik anlamda Babür özelliklerinin yerel anlayışını gördüğümüz minyatürlerin arka planında *Pushti Marga*, *Bhakti* ve *Vaisnavizm* temelli olduğunu söylemek mümkündür. Fenomenal ve biçim boyutunda *Vaishnavizm* mezhebinin, doktrinlerini anlatmada kullandığı *Radha* ve *Kirishna*'nın aşklarını konu edinmesi ve *Nagari Das*'ın da bu anlatıma şiirleriyle dahil olmasıyla beşeri aşkın, ilâhi aşk temasını araması şeklindedir. Beşeri aşkın mekanı *Taç Mahal* örneğinden sonra, Kishangarh minyatürlerinde görülen aşkın izleri, Hindistan'ın aşkın mekanı olduğuna, aşk şehirlerinin ülkesi olduğuna bir basamak daha yaklaştırmaktadır.

KAYNAKÇA

Babur, M. Baburnâme, Ankara, 1985

Barrett, D., "Kishangarh Painting" The Burlington Magazine, Cilt:103, Sayı:703

Bayur, Y.H., Hindistan Tarihi, Ankara, 1987

Bîrûnî, Tahkîku Mâ Li'l-Hind, Ankara, 2015

Bosworth, C.E., İslam Devletleri Tarihi, İstanbul, 1980

Challaye, F., Dinler Tarihi, İstanbul, 1960

- Demirci, K., Vedalar, İstanbul, 1991
- Dickinson, E., Khandalavala , K., Kishangarh Painting, Lalit Kala Akademi, India
- Durak, N., Hindistan'a Kuzeyden Yapılan Seferler, Ankara, 2000
- Elide, M., Dinsel İnançlar Ve Düşünceler Tarihi, İstanbul, 2007
- Giles, P., The Cambridge History Of India I, Cambridge, 1935
- Grousset,R., Bozkır İmparatorluğu, İstanbul, 1980
- Grunwedel, A.,Gibson, C., Buddhist Art İn India, London, 1901
- Hrozny, B., Ancient History Of Western Asia, India And Crete, Praque, 1950
- Havell, E.B., The History Of Aryan Rule İn India, London, 1918
- Havell, E.B., A Handbook Of Indian Art, London, 1920
- Havell, E.B., Indian Sculpture And Painting, London, 1908
- Jackson, W., The Cambridge History Of India I, Cambridge, 1935
- Kingsmill, T.W., Intercourse Of China With Eastern Turkestan, J.R.A.S, 1882
- Kossak, S., Indian Court Painting, New York, 1997
- Payero, H.J.F., "La Miniatura India En España", Universidad Compustelense De Madrid Facultad E Geografia E Historia Departamento De Historia Del Arte I11 Tesis Doctoral, 1995
- Ruben, W., Eski Hind Tarihi, Ankara, 1944
- Roux, J.P., Türklerin Tarihi - Pasifikten Akdeniz'e 2000 Yıl, İstanbul, 2015
- Roux, J.P., Babur-Büyük Moğolların Tairihi, İstanbul, 2008
- Sarıkcıoğlu, E., Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Isparta, 2002
- Schimmel, A., Dinler Tarihine Giriş, Ankara, 1955
- Smith, V.A., The Early History Of India, Oxford, 1914
- Sodhi, J., A Study Of Bundi School Of Painting, New Delhi, 1999
- Paniker, A., Indika: Una Descolonización Intelectual, Kairos, 2005
- Paniker, A., El Jainismo: Historia, Sociedad, Filosofía Y Práctica, Barcelona, 2001
- Tarn, W.W., The Greeks İn Bactria And India, Cambridge, 1938
- Togan, Z.V., Umumî Türk Tarihine Giriş, Cilt:1, İstanbul, 1981
- Zimmer H. Hint Sanatı Ve Uygarlığında Mitler Ve Simgeler, 2004